

ЧЄЧЕНЄВА Е.Р., ст. гр. МО-11м
Наук. керів.: Заглада Р.Ю., к.е.н., доц.
ДВНЗ "ДонНТУ" Автомобільно-дорожній інститут,
м. Горлівка

СТІЙКИЙ РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Рассмотрены существующие подходы к определению устойчивого развития, проанализированы принципы и условия устойчивого развития социально-экономических систем.

Актуальність. Проблема стійкого розвитку представляє собою одну з фундаментальних наукових проблем. Вчені різних галузей знань – економісти, екологи, філософи, біологи – проводять дослідження проблеми стійкого розвитку. Тому відношення до даного явища має багатоаспектний характер та різні оцінки. Ідеї стійкого розвитку стали важливою складовою політики, перш за все, високо розвинених країн, в яких створені та діють державні структури, які організують і координують діяльність щодо реалізації принципів стійкого розвитку.

Визначення, принципи, задачі та особливості стійкого розвитку досліджені в роботах іноземних та вітчизняних вчених: Лейзеровіча А., Кейтса Р., Перріса Т., Хулса Дж., Буркінського Б., Угольницького Г., Волошина В., Данилов-Данільяна В., Садекова О., Степанова В., Лосева К., Горленко О., Рюміної О., Гриніва Л. та ін. Незважаючи на активне обговорення концепції стійкого розвитку та ряд прийнятих офіційних рішень, єдність у трактуванні цього поняття відсутня.

Мета дослідження. Аналіз існуючих підходів до визначення стійкого розвитку соціально-економічних систем, визначення принципів та умов стійкого розвитку.

Основна частина. Поняття стійкого розвитку історично виникло стосовно відносин суспільства і природного середовища та отримало велику популярність у наукових, політичних і громадських колах після Конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку 1992 року в Ріо-де-Жанейро [1]. Слід відмітити, що у науковому середовищі відсутнє точне визначення стійкого розвитку. Існує понад 60 визначень цього поняття, однак всі вони представляють варіації класичного визначення Комісії ООН.

За визначенням Світової комісії ООН з розвитку і навколишнього середовища (Комісія Г.Х. Брундтланд), стійкий розвиток (анг. *sustainable development*) – це такий розвиток, який забезпечує потреби теперішнього покоління без завдання шкоди можливості майбутнього покоління забезпечити свої власні потреби [1].

Подібні підходи до визначення поняття «стійкий розвиток» передбачають єдність економічного, екологічного та соціального розвитку. При цьому об'єктом розвитку виступає соціально-економічна система.

Економічно стійкий розвиток передбачає підтримку створеного

людиною капіталу (матеріального), людського капіталу (у т.ч. інформаційного та культурного) та природного капіталу. При цьому витрати на охорону навколишнього середовища розглядаються як внутрішньо властиві економічній системі [1; 2; 3].

Екологічно стійкий розвиток – це розвиток, при якому благополуччя людей забезпечується збереженням навколишнього середовища. Швидкість використання невідтворюваних ресурсів повинна відповідати їхньому відшкодуванню за рахунок заміни відтворюваними [1; 3].

При соціально стійкому розвитку використання ресурсів повинно бути направлено на забезпечення рівноправ'я людей та соціальну справедливість. Основною задачею повинний стати пріоритет якісного вдосконалення у порівнянні з кількісним зростанням [1; 3; 4].

Аналіз досліджень та публікацій дозволяє визначити основні принципи стійкого розвитку [1; 2; 3; 5]:

- екологічна стійкість (значне обмеження використання невідновлювальних ресурсів; обмеження у використанні відновлювальних ресурсів; обмеження викидів у навколишнє середовище; врахування фактору відновлювальності навколишнього середовища);

- економічна стійкість (орієнтація економіки на перспективу; збереження матеріальних і нематеріальних активів; стабілізація грошового обігу; недопущення або обмеження «нових» боргів; ефективне використання ресурсів; гарантія «прозорості» витрат);

- соціальна стійкість (забезпечення можливості реалізації прав людини, високої якості життя; гарантія безпеки та справедливості; рівність можливостей; гарантія соціального захисту; інвестиції в освіту майбутніх поколінь та ін.).

При цьому істотними умовами стійкого розвитку є [1; 2; 4]: виконання як вимог економічного розвитку, так і вимог екологічної рівноваги; дотримання цих вимог на нескінченному або дуже тривалому інтервалі часу; необхідність узгодження різних інтересів при неодмінному виконанні ключових вимог.

Слід зазначити, що більшість вчених в даний час використовують саме триєдиний підхід до стійкого розвитку.

На нашу думку, перехід до стійкого розвитку через збалансоване і взаємозалежне вирішення екологічних, економічних та соціальних проблем передбачає:

- поєднання і взаємозв'язок соціально-економічної та екологічної політики через розробку довгострокових прогнозів наслідків соціально-економічного розвитку для навколишнього середовища;

- розробку та реалізацію цільових державних програм економічної, соціальної та екологічної безпеки;

- забезпечення пріоритетного напрямку вирішення соціальних проблем та розвитку людського капіталу для досягнення високого рівня добробуту населення в гармонії з природним середовищем;

- збереження природного потенціалу для нинішнього і майбутнього

поколінь шляхом забезпечення оптимального рівня економічного зростання;
– формування відповідної законодавчої бази та механізмів, забезпечують дотримання екологічних вимог в соціально-економічному розвитку, в тому числі введення жорстких санкцій за нераціональне природокористування.

Рішення поставлених задач вимагає розробки конкретних механізмів їх здійснення. Важливим питанням у реалізації концепції стійкого розвитку є розробка індикаторів його вимірювання. У цьому напрямку зараз працюють як міжнародні організації, так і наукові кола. Виходячи з вищевказаної тріади, такі індикатори повинні пов'язувати екологічні, економічні та соціальні аспекти.

Висновки. Викладене вище дозволяє розглядати стійкий розвиток як якісну зміну стану соціально-економічної системи на основі гармонізації економічної, екологічної, соціальної сфер та задоволення потреб нинішніх та майбутніх поколінь. Слід зазначити, що перехід до моделі стійкого розвитку передбачає істотні зміни в економічній підсистемі суспільства, в стратегії розвитку економіки. Основне в цих змінах – це орієнтація на збалансований розвиток, а не на максимізацію зростання споживання.

Бібліографічний список

1. Садеков А.А. Механизмы эколого-экономического управления предприятием: [монография]/А.А. Садеков. – Донецк: ДонГУЭТ им. Туган-Барановского, 2002. – 311 с.
2. Балакай О.Б. Концепція стійкого розвитку та ринкова економіка/ О.Б. Балакай//Схід. – 2004. - №2(60). – С. 58-62.
3. Данилов-Данильян В.И. Экологический вызов и устойчивое развитие: [учеб. пособие]/ В.И. Данилов-Данильян, К.С. Лосев. – М.: Прогресс-Традиция, 2005. – 416 с.
4. Угольницкий Г.А. Устойчивое развитие организаций. Системный анализ, математические модели и информационные технологии управления: [монография] /Г.А. Угольницкий. – Москва: Издательство физико-математической литературы, 2011. – 320 с.
5. Буркинский Б.В. Природопользование: основы экономико-экологической теории/ Б.В. Буркинский, В.Н. Степанов, С.К. Харичков. – Одесса: ИПРЭЭН НАН Украины, 2000. – 350 с.